Globala försvarsutgifter

av Per Olsson

Résumé

The US is still the world's largest defence spender by far, spending almost three times as much as its nearest rival China. All in all, NATO accounts for roughly half of the world's defence expenditure. However, this does not mean that the pattern of global defence expenditure remains the same as ten years ago. While Western powers have only slightly increased or in many cases decreased their defence budgets, regional powers such as China, Saudi Arabia and Russia have increased their spending dramatically. This is not enough to change the global balance of power, but definitely enough to alter regional power dynamics. Russia is the largest spender on defence in Europe, contributing to one fifth of the continent's total military expenditure. Meanwhile, several Western European countries are slowly starting to increase their defence budgets, after years of spending cuts. China has more than doubled its defence expenditure in the last decade and accounts for nearly half of Asia's military spending, more than India, Japan, South Korea and Australia combined. Similarly, Saudi Arabia accounts for nearly half of the defence expenditure in the Middle East and North Africa. Countries around the Baltic Sea seem to be reacting to the Russian spending increases, however, at a slower and more modest pace. All these global developments have consequences for Sweden and must be properly understood.

DENNA ARTIKEL BYGGER huvudsakligen på FOI:s rapport *Defence Economic Outlook 2016*[1] och går igenom säkerhetsläge, försvarsutgifter, försvarsindustrins utveckling och ekonomiska förutsättningar för de största aktörerna i regionerna Europa, Amerika, Asien, Mellanöstern och Nordafrika. Artikeln avslutas med en diskussion kring drivkrafterna bakom försvarsutgifter runt Östersjön samt konsekvenserna för Sverige. Men innan dessa mer detaljerade genomgångar sammanfattas den globala utvecklingen av försvarsutgifter kort.

Globala försvarsutgifter utgjorde nära 1,7 biljoner USD 2016, men fördelningen koncentrerades till ett fåtal länder. I tabellen nedan presenteras försvarsutgifter bland världens stormakter. Dels i absoluta tal, andel av landets BNP och förändring det senaste

Land	Miljarder USD 2016	(%) av BNP 2016	Förändring 2007–16 (%)	(%) av världen 2007	(%) av världen 2016
USA	611	3,3	-4,8	42,1	36,1
Övriga Nato	255	–	-5,8	23,0	15,0
Kina	215	1,9	+117,7	5,1	12,7
Saudiarabien3	87	13,5	+71,1	2,7	5,1
Ryssland	69	5,3	+86,6	3,3	4,1
Indien	56	2,5	+53,8	2,1	3,3

Tabell 1: Försvarsutgifter bland världens stormakter.[2]

årtiondet, dels som andel av världens samlade försvarsutgifter för 2007 och 2016.

Världens totala försvarsutgifter ökade med 15,7 procent mellan 2007 och 2016. Denna ökning skedde trots att USA, världens i särklass största militärmakt, minskade sina försvarssatsningar med nära 5 procent under samma period. Dessa minskningar skedde dels som en följd av landets tillbakadragande från Irak och nedtrappning i Afghanistan, dels på grund av budgetåtstramningar i finanskrisens spår. Även övriga Natomedlemmar har minskat sina försvarsutgifter det senaste årtiondet, framförallt till följd av neddragningar efter finans- och budgetkrisen. Att globala försvarsutgifter har ökat beror istället på att regionala stormakter som Kina, Saudiarabien, Ryssland och Indien har satsat väldiga resurser på sina väpnade styrkor. Denna utveckling är långt ifrån tillräcklig för att kullkasta den västdominerade globala maktbalansen. Däremot har den bidragit till att ändra den regionala säkerhetsdynamiken i såväl Europa som Asien.

Det är värt att påminna sig om att ett lands försvarsutgifter inte är detsamma som dess försvarsförmåga. I det senare begreppet ingår även fördelning mellan vapenslag, utrustningens kvalitet och personalens träning samt geostrategiska förutsättningar. Däremot ger försvarsutgifter en bra överblick av hur mycket resurser olika länder satsar på sina väpnade styrkor. Försvarsutgifter som andel av BNP motsvarar inte heller militär förmåga men svarar på frågan om hur högt ett land prioriterar sina väpnade styrkor i förhållande till den övriga ekonomin.

Europa

Utvecklingen av försvarsutgifter skiljer sig kraftigt åt mellan länderna i Europa. Vissa västeuropeiska länder har börjat vända trenden av sjunkande försvarsutgifter medan andra har fortsatt att dra ner. Bilden i Östeuropa är också blandad, de flesta länder i nordöstra Europa har ökat sina försvarsutgifter medan de flesta i sydöst har minskat sina. Ryssland är det europeiska land som har ökat sina försvarsutgifter mest under det senaste årtiondet och har återigen regionens största försvarsutgifter sedan 2013. Frankrike, Storbritannien, Tyskland och Italien har Västeuropas högsta försvarsutgifter, samtliga dessa länder är också medlemmar av Nato. 2008 års finanskris och den efterföljande statsskuldskrisen bland EU:s medlemsländer tvingade fram besparingar inom försvar såväl som för andra offentliga utgiftsområden.

Dessa nedskärningar resulterade i minskade förbandsvolymer snarare än bortfall av hela förmågor,[5] det vill säga ”osthyvel” snarare än ”tårtspade”. Detta innebär att Västeuropas försvarsmakter idag är tekniskt avancerade, men har relativt få system. Två utvecklingar gör dessa neddragningar problematiska. För det första, Rysslands ökade

Land	Miljarder USD 2016	(%) av BNP 2016	Gånger Sverige 2016	Förändring 2007–16 (%)	(%) av Europa 2016
Ryssland	69	5,3	13,0	+86,6	20,8
Frankrike	56	2,3	10,5	+2,8	16,7
Storbritannien	54	1,9	9,1	-12,0	14,5
Tyskland	41	1,2	7,7	+6,8	12,3
Italien	28	1,5	5,3	-15,5	8,4

Tabell 2: Europas fem högsta försvarsutgifter, 2016.[4]

förmåga och vilja att använda militära maktmedel, i såväl Georgien 2008 som Krim och östra Ukraina 2014 samt Syrien 2015. För det andra, USA:s ökade fokus på Asien på Europas bekostnad. Båda faktorer sätter ökad press på europeiska Natomedlemmar att satsa mer på sina väpnade styrkor.

Europas regionala säkerhet

När Sovjetunionens föll samman försvann fruktan för ett nytt storkrig i Europa. Under 2000-talet gick många före detta medlemmar av Warszawapakten med i Nato och EU. Ryssland sökte en närmare relation till Väst, men plågades av interna problem. Under president Vladimir Putins ledning har Ryssland däremot återigen sökt utmana den Natodominerade ordningen i Europa, mest påtagligt genom invasionen av Georgien 2008, annekteringen av Krim 2014 och aktionerna i östra Ukraina. EU och USA har svarat genom politiska och ekonomiska sanktioner mot Ryssland och förklarat sitt stöd för Ukraina, men detta har hittills inte fått Ryssland att backa. Konflikten i östra Ukraina befinner sig för närvarande i ett dödläge under ett bräckligt vapenstillestånd, men fortsätter att vara olöst och stridigheter blossar stundtals upp. Relationen till Väst har ansträngts ytterligare genom Rysslands stöd till Bashar al-Assads regim i Syrien.

Samtidigt har Ryssland ökat sina försvarsutgifter med 86,6 procent det senaste årtiondet. Dessa utgjorde 2016 över en femtedel av Europas totala försvarssatsningar. Bakom denna ökning ligger ambitionen att uppnå en modernisering av utrustning, träningsmetoder och militära organisation. Det statliga beväpningsprogrammet, GPV-2020, utgör en ambitiös plan för att uppgradera den ryska arsenalen. Programmets målsättning är att 70 procent av all utrusning ska vara modern till 2020, även om definitionen av modern är aningen vag.[6]

Natos mest omedelbara svar på den ökade hotnivån i östra Europa har varit att höja sin beredskap, exempelvis genom att öka övningar i antal och storlek. Försvarsalliansen strävar också efter att stärka sina insatsstyrkor och att förbättra multilateralt samarbete och koordination.[7] Vid Wales-mötet 2014 lovade Natos medlemmar att sträva efter att uppnå målet 2 procent av BNP på försvar. Denna strävan är dock inte detsamma som en förbindelse och det återstår att se ifall medlemmarna kan nå det satta målet. Under det senaste årtiondet har det försvarsekonomiska svaret på Rysslands upprustning har varierat. Polen, Ukraina, de baltiska länderna och flertalet andra östeuropeiska länder har ökat sina försvarsutgifter. Frankrike och Tyskland har avbrutit sina neddragningar och börjat öka sina försvarsutgifter igen, men de flesta länder i Västeuropa har fortsatt att skära i sina försvarsbudgetar.

Bortom Europas gränser har flera europeiska länder deltagit i en rad internationella insatser under det senaste årtiondet, mest märkbart i Afghanistan och Irak. Ingripandet 2011 mot Muammar Gaddafis Libyen skiljde sig från andra Nato-insatser då det var Frankrike och Storbritannien som ledde aktionen.[8] Sedan augusti 2014 har flera europeiska länder också tagit del i anfallen mot Daesh/ISIS i Syrien och Irak. I september 2015 inledde Ryssland egna aktioner mot rebellgrupper i Syrien till förmån för al-Assads regim.

De pågående krigen i Syrien och Irak är sammankopplade med, men är inte den enda orsaken till, jihadistisk aktivitet i Europa. Daesh tog på sig ansvaret för attackerna i Paris 2015 och Bryssel 2016. Dessa attentat har följts av en rad attacker med terroranknytning i Nice och Berlin 2016 samt London, Stockholm och Manchester under

första halvan av 2017. Militant jihadism är en komplex fråga som rör om gränsdragningen mellan intern och extern säkerhet. Detta har ytterligare ökat behovet av samarbete och koordinering mellan europeiska säkerhetsmyndigheter. Effekten på Europas väpnade styrkor är inte given, men den franska regeringen angav terroristattacken i Paris januari 2015 som den främsta orsaken till att stoppa landets planerade neddragningar av militär personal.[9]

Europas försvarsindustri

Den europeiska försvarsindustrin speglar regionens säkerhetspolitik. Den är typiskt nationell, men det finns en trend mot ökat samarbete och konsolidering. Ett exempel på denna utveckling är sammanslagningen av tyska Krauss-Maffei Wegmann och franska Nexter, två tillverkare av bepansrade fordon.[10]

Storbritanniens försvarsindustri sysselsätter runt 300 000 personer och som domineras av företaget BAE Systems. Landet är världens sjätte största exportör av försvarsmateriel.[11] Brittiska försvarsföretag är som regel privatägda, men regeringen har veto beträffande strategiska frågor. Storbritannien eftersträvar försvarssamarbete främst med USA, men också med andra europeiska länder. Landet deltog exempelvis i utvecklingen av Eurofighter-projektet.[12]

Den franska försvarsindustrin sysselsätter runt 165 000 personer, och Frankrike är för närvarande världen fjärde största exportör av försvarsmateriel. Den franska regeringen är aktiv inom försvarsindustripolitiken. Staten har intressen i ett antal försvarsindustriföretag, antingen genom fullt ägarskap eller en minoritetspost genom holdingbolag. Frankrike är också aktivt inom europeiskt försvarsindustrisamarbete, medan landet samtidigt värnar sin självförsörjning.[13]

Tysklands försvarsindustri är stor och producerar ett stort antal system. Den domineras av ett antal stora industrikonglomerat, där försvarsmateriel oftast är en del inom företagens verksamhet. Likt Frankrike, förespråkar Tyskland europeiskt försvarsindustriellt samarbete. Begränsad inhemsk efterfrågan har gjort att den tyska försvarsindustrin har fokuserat på export av försvarsmateriel. Men fallande europeisk efterfrågan och moraliskt motiverade exportrestriktioner har pressat försvarsexporten.[14] Tyskland är för närvarande världens femte största exportör av försvarsmateriel.

Den ryska försvarsindustrin är central för landets militära förmåga. Den är stor och diversifierad, men också fragmenterad och lider av ineffektivitet nedärvd från den sovjetiska eran. Ryska försvarsindustriföretag har ett jämförelsevis stort antal anställda och saknar ofta incitament till ökad produktivitet. Vissa ansträngningar har gjorts för att konsolidera industrin, så som att omstrukturera företag i holdingbolag. Dessa är dock alltjämt statligt kontrollerade och processen drivs av politik snarare än marknadsrationalitet.[15] Ändå är den ryska försvarsindustrin internationellt framgångsrik. Ryssland är världens näst största exportör av försvarsmateriel. Indien och Kina är Rysslands mest pålitliga kunder. Däremot minskar östeuropeiska länder sina arsenaler av åldrande sovjetisk utrustning och skiftar till mer modern västerländska system.[16]

Europas ekonomiska förutsättningar

Europa drabbades hårt av finanskrisen 2008 och den efterföljande statsskuldskrisen 2011. EU-medlemmarnas ekonomier började återhämta sig under 2013, även om återhämtningen har varit långsam. Förtroendet bland konsumenter och förhållanden på

arbetsmarknaden har förbättrats, men flera risker kvarstår. Arbetslösheten bland ungdomar är fortsatt hög och höga skuldnivåer skapar fortsatta problem för vissa länder. Inflödet av flyktingar och migranter har mötts med bristande samordning bland EU-medlemmar och skapat ökat politiskt motstånd inom flera länder. Storbritanniens beslut att lämna EU lär inte ha alltför svåra följder för den europeiska säkerhetsstrukturen, där Nato spelar en långt mer betydelsefull roll. Däremot kan Brexit innebära stora risker för den ekonomiska utvecklingen, både för Storbritannien och EU.

Efter år av råvaruledd tillväxt drabbades Rysslands ekonomi av de senaste årens fallande oljepriser. Situationen har förvärrats av EU:s och USA:s ekonomiska sanktioner efter annekteringen av Krim.[17] Men de grundläggande förutsättningarna för den ryska ekonomin har försämrats över en längre tid. Denna långsikt nedåtgående trend kan förklaras med den politiska ledningens beroende av avkastning från petroleumekonomin och bristen på reformer som främjar konkurrens och innovation.[18] Den ryska ledningen ser importsubstitution som en möjlighet att främja den egna ekonomin, men givet bristen på ekonomiska reformer så finns det en risk att denna strategi endast kommer att leda till dyrare och sämre varor.[19]

Demografiskt åldras Europa stadigt och i många länder är befolkningstillväxten liten eller negativ. Krympande befolkningar skulle teoretiskt kunna kompenseras med teknologisk innovation, så som robotteknologi, för att upprätthålla produktivitet. Men en åldrande befolkning sätter ökad press på omsorg och andra välfärdsutgifter, en utveckling som kan tränga ut framtida försvarssatsningar. Den senaste tidens immigration skulle kunna avhjälpa de demografiska problemen, men detta kräver ökade ansträngningar att integrera immigranter. Ifall demografi utgör ett allvarligt problem för resten av Europa, är det än värre för Ryssland, där den potentiellt kan inverka på den nationella säkerheten. De krympande yngre årskullarna kan försvåra regeringens målsättning om en miljon man i de väpnade styrkorna.[20]

Amerika

I Nord- och Sydamerika har USA och Brasilien respektive kontinents högsta försvarsutgifter. USA:s försvarssatsningar kan dock inte ses i ett regionalt perspektiv, då landet har globala ambitioner och åtaganden. Även om USA har minskat sina försvarsutgifter de senaste åren, spenderar landet långt mer än något annat i världen, nästan tre gånger mer än Kina och 115 gånger mer än Sverige. USA:s försvarsutgifter steg kraftigt efter terrorattackerna den 11 september 2001 och under de efterföljande krigen i Afghanistan och Irak. Men finanskrisen 2008 slog hårt mot den amerikanska ekonomin, och efter att ha nått en höjdpunkt 2010 sjönk försvarsutgifterna. Detta beror delvis på budgetnedskärningar efter finanskrisen, men också en naturlig konsekvens av nedtrappningarna i Irak och Afghanistan. Nuvarande amerikanska försvarsutgifter är aningen lägre än för tio år sedan, se Tabell 3 nedan.

De flesta latinamerikanska länderna har ökat sina försvarsutgifter under samma period. Argentina har lett denna trend genom att tredubbla sina försvarsutgifter jämför med ett årtionde innan. Brasilien, med de största försvarsutgifterna i Sydamerika, har också ökat sina utgifter, men inte så snabbt som sina grannar och de senaste åren har utgifterna stagnerat.

Amerikas regionala säkerhet

I fråga om försvarsutgifter förblir USA alltjämt världens enda supermakt, men detta betyder inte att världen är densamma som

Land	Miljarder USD	(%) av BNP 2016	Förändring 2007–16 (%)	Gånger Sverige 2016	(%) av Amerika 2016
USA	611	3,3	-4,8	115	88,2
Brasilien	24	1,3	+18,2	4,5	3,4
Kanada	15	1,0	-6,7	2,8	2,2
Colombia	9,6	3,4	+44,2	1,8	1,4
Mexiko	6,0	0,6	+51,9	1,1	0,9

Tabell 3: Amerikas fem högsta försvarsutgifter, 2016.[21]

för tio år sedan. Tidigare sågs USA som näst intill oövervinnerligt tack vare sin teknologiska överlägsenhet, men landet står idag inför alltmer sofistikerade och asymmetriska förmågor hos potentiella rivaler som Kina och Ryssland. USA är fortfarande överlägset i en konventionell konflikt, men en eventuell seger skulle troligtvis behöva betalas med ett betydligt högre pris idag än för tio år sedan.

Geografin har däremot inte förändrats och USA har inte mött ett militärt hot från sina grannar på århundraden. Detta innebär en stor strategisk fördel i fråga om resursallokering och har tillåtit USA:s att fokusera på säkerhetsintressen långt bort från den egna kontinenten. Efter Kalla krigets slut har islamistisk terrorism och mindre, fientligt inställda, stater utgjort de största hoten mot USA. De senaste åren har dock ett allt starkare Kina och ett mer självsäkert Ryssland återigen fört tillbaka stormaktsrivalitet på agendan.

Kinas växande ekonomiska styrka och alltmer kraftfulla anspråk på de omstridda ögrupperna i Öst- och Sydkinesiska haven har varit en av orsakerna till USA:s ombalansering till Asien. För att kunna säkra sina intressen och försäkra sina regionala allierade, satsar landet på att omfördela 60 procent av sin flotta till Stilla havet till år 2020. Den strategiska vikten av denna omfördelning ska dock inte överdrivas, redan innan ombalanseringen var hälften av USA:s flotta stationerad i och runt Stilla havet.[22]

USA står dock inför flera utmaningar än Kina. USA drog tillbaka det mesta av sina trupper från Irak 2011, men fortsatt instabilitet har tvingat landet att behålla runt 10 000 soldater i Afghanistan. I augusti 2014 inledde en USA-ledd koalition luftanfall mot Daesh i Irak och Syrien.[23] Dessutom har Nordkoreas utveckling av långdistansmissiler och kärnvapen har åter seglat upp som ett hot. Vidare har Rysslands annektering av Krim och det efterföljande kriget i östra Ukraina ökat trycket på USA att försäkra sina europeiska Natoallierade om stöd. Presidenten Donald Trump har dock kopplat detta stöd till krav på ökade försvarssatsningar från de europeiska medlemmarna.

De senaste decennierna har Central- och Sydamerika mött säkerhetsutmaningar som generellt varit orelaterade till territoriella konflikter. Istället har lokala uppror och organiserad brottslighet utgjort de största säkerhetshoten i regionen. El Salvador, Honduras och Guatemala har alla använt militär makt för att möta våldsam brottslighet. En långvarig och blodig konflikt som verkar ha nått sitt slut är den i Colombia, där regeringen har slutit fred med FARC-gerillan. Överlag har regionen blivit mer säker det senaste årtiondet. Trots detta har samtliga länder i Sydamerika, förutom Venezuela, ökat sina

försvarsutgifter. Venezuelas neddragningar är en följd av landets djupa ekonomiska kris.

Brasilien satsar mest på försvar bland länderna i Sydamerika. På senare år har dock budgetnedskärningar och åtstramningar drabbat offentliga utgifter inklusive en 25 procents neddragning på anskaffningar till försvaret. Detta har fördröjt flera prioriterade program, även om det inte skett någon övergripande omvärdering av ambitionen gällande investeringar.[24]

Amerikas försvarsindustri

USA har världens största försvarsindustri, flera av de största försvarsföretagen och är världens ledande exportör av större vapensystem.[25] Landets har högteknologisk produktion och omfattande kapacitet. Större projekt innefattar bland annat stridsflygplan F-35, LCS kustnära stridsfartyg, jagare i Zumwaltklassen och hangarfartyg i Gerald R. Fordklassen. USA är dock inte immunt mot anskaffningsproblem. Kostnadsöverskridningar och förseningar har drabbat såväl F-35-programmet som de kustnära stridsfartygen. Vissa dyra projekt har också fallit offer för budgetnedskärningarna, så som neddragningen från tio till tre Zumwalt-jagare.

USA:s huvudsakliga metod för att möta potentiella rivaler är att upprätthålla sitt teknologiska övertag tillsammans med avancerad taktik. USA fortsätter att investera i avancerad teknologi som syftar till att kringgå potentiella rivalers styrkor, kallad den tredje *offset*-strategin. Detta inkluderar robotteknologi och energivapen liksom innovativa idéer med ursprung utanför försvarssektorn.[26] Som noterats ovan är USA den största exportören av försvarsmateriel. Dess allierade i Östasien och Mellanöstern har varit de största kunderna under det senaste årtiondet.[27]

Brasilien har en stor och diversifierad försvarsindustri med företag inom flygindustri, varvsindustri och produktion av bepansrade fordon, missiler, eldhandvapen och ammunition. Försvarsindustrin förser huvudsakligen den inhemska marknaden. Brasilien är dock en nettoimportör av militär utrustning. Stora importprojekt i närtid inkluderar svenska stridsflygplan JAS 39 Gripen NG och fransk-spanska ubåtar i Scorpéne-klassen.[28]

Amerikas ekonomiska förutsättningar

Även om finanskrisen började i USA, har landet återhämtat sig snabbare än de flesta andra Västländer. Tillväxten har varit relativt stabil sedan 2009, men den har inte gynnat alla i lika stor utsträckning. Debatten inför presidentvalet 2016 återspeglade till del det folkliga missnöjet med ekonomisk ojämlikhet och upplevelsen av olika ”eliters” egenintresse. Kritik mot globalisering och frihandel var en viktig del av president Donald Trumps budskap under sin kandidatur.

USA:s ombalansering till Asien är inte bara en militär fråga, utan även en ekonomisk. Där var *Trans-Pacific Partnership* en nyckelroll i den förra administrationens strategi, men Trump-administrationen har sedan dess valt att dra sig ur detta samarbete. Hur motsvarande samarbete med Europa genom *Transatlantic Trade and Investment Partnership* kommer att fortskrida återstår att se. President Trump har anslagit en betydligt mer protektionistisk ton och multilaterala handelsavtal möts med skepsis, istället söker man bilaterala avtal med villkor som man upplever gynnar USA i större utsträckning. Det återstår att se hur denna politik kommer att påverka USA:s globala inflytande, politiskt och ekonomiskt.

Sjunkande efterfrågan på råvaror, efter finanskrisen och den nuvarande nedkylningen av Kinas ekonomi, har drabbat Brasilien. Landet har försökt stabilisera sin statsskuld i

förhållande till BNP för att upprätthålla sin kreditvärdighet bland internationella institut.[29] Korruption förblir dock ett problem och 2016 tvingades förra presidenten Dilma Rousseff avgå efter en skandal.

Asien

Länder i Öst- och Sydasien har ökat sina försvarsutgifter kraftigt senaste årtiondet. Denna expansion har framförallt möjliggjorts av en stark ekonomisk tillväxt. Kina har varit haft Asiens högsta försvarsutgifter sedan tidigt 2000-tal. Indien har regionens näst högst försvarsutgifter, följt av Japan och Sydkorea. Australien har de femte högsta försvarsutgifterna i västra Stilla havet.

Kina har stadigt ökat sina försvarsutgifter sedan 1990-talet och mer än fördubblat dessa endast under det senaste årtiondet. Detta har möjliggjorts genom hög och ihållande ekonomisk tillväxt sedan 1980-talet. Kinas försvarsutgifter utgjorde 2016 nästan hälften av regionens totala. Indien har upplevt hög ekonomisk tillväxt sedan 1990-talet och landets försvarsutgifter har ökat med nästan 54 procent det senaste årtiondet. Som kontrast har det industrialiserade Japans ekonomiska tillväxt varit marginell sedan 1990-talet och landets försvarsutgifter har följt samma mönster, vilket är en direkt följd av den tills nyligen upphävda lagen om att inte spendera mer än en procent av BNP på försvar. Sydkorea har upplevt hög tillväxt och ökat sina militärutgifter med över en tredjedel det senaste årtiondet. Även Australien har ökat sina försvarsutgifter med 29 procent under samma period.

Asiens regionala säkerhet

Ostasien karaktäriseras av såväl ekonomisk integration som spänt säkerhetsläge där flera länder moderniserar sina väpnade styrkor. Spänningarna drivs främst av en oro för Kinas växande makt, samma land som står i centrum för regionens ekonomiska integration. Mindre länder som gynnas av den ökade ekonomiska aktiviteten runt det stora grannlandet är också oroliga för att bli överskuggade av det. Denna oro har förvärrats av de territoriella och maritima dispyter som konflikten kring Senkaku/Diaoyu-öarna mellan Japan och Kina, eller de överlappande anspråken mellan Kina, Vietnam, Filippinerna, Malaysia, Brunei och Taiwan i Sydkinesiska havet.[31]

USA har vid upprepade tillfällen kritiserat Kina för sin konstruktion av artificiella öar och uttryckt oro över navigationsfrihet samt visat politiskt stöd till sina regionala allierade. Kina har å sin sida kallat den amerikanska inblandningen för en destabiliserande faktor. Denna stormaktsrivalitet i Sydkinesiska havet har väckt oron att misstag kan leda till en väpnad konflikt mellan världens två största ekonomier och militärmakter, räknat i försvarsutgifter. Bortsett från territoriella

Land	Miljarder USD 2016	(%) av BNP 2016	Förändring 2007–16 (%)	Gånger Sverige 2016	(%) av Asien 2016
Kina	215	1,9	+117,7	40	48,3
Indien	56	2,5	+53,8	11	12,5
Japan	46	1,0	+2,5	8,7	10,3
Sydkorea	37	2,7	+34,5	6,9	8,2
Australien	25	2,0	+29,0	4,6	5,5

Tabell 4: Asiens fem högsta försvarsutgifter, 2016.[30]

dispyter förblir återföreningen med Taiwan en prioritet för Kina. Landet har utvecklat förmågor riktade mot att förvägra en tredje part att ingripa vid en potentiell konflikt ifall Taiwan skulle utropa formell självständighet.[32]

De senaste decennierna har kinesiska Folkets befrielsearmé (PLA) genomgått en snabb modernisering. Konstruktionen av en oceangående flotta haft hög prioritet och innefattar moderna Type 052D-jagare, Type 054A-fregatter och Type 056-korvetter, liksom olika ubåtsklasser och landets första hangarfartyg *Liaoning*. Det andra, första inhemskt producerade, hangarfartyget sjösattes i maj 2017 och håller på att utrustas. Kina har också utvecklat stridsflygplan, inklusive två sorters stealth-prototyper. Även om markstyrkorna har haft lägre prioritet under de senaste decennierna har moderna Type 99-stridsvagnar och attackhelikoptrar lagts till arsenalen. Cyber- och rymdförmågor är också vitala för Kinas säkerhetsintressen och landet har gjort betydande framsteg inom bägge områden. I september 2015 tillkännagav president Xi Jinping att Kina planerar att skära ner storleken på de 2,3 miljon man starka väpnade styrkor med 300 000 som en del av moderniseringsprocessen.

Men PLA står fortfarande inför ett antal utmaningar. Medan moderniseringstakten har varit imponerande ligger de flesta systemen fortfarande efter sina västerländska motsvarigheter. Snabb modernisering har också skapat en stor mängd olika system, moderna såväl som föråldrade, vilket ökar behovet av militär logistik och komplicerar övningar. PLA:s organisation har hittills inte utvecklats i samma takt som dess utrustning, men 2015 genomfördes en reform avsedd att öka effektiviteten och förbättra beslutsfattandet.

Indien har haft en pågående rivalitet med Pakistan alltsedan ländernas självständighet från det brittiska imperiet och delningen 1947. De båda länderna har utkämpat en rad krig, med Kashmir som den huvudsakliga konfliktorsaken. Förhållandet förblir komplicerat och innefattar såväl perioder av ökade och minskade spänningar. Indien anklagar Pakistan för att stödja separatister i Kashmir och terroraktiviteter. Indien var neutralt mellan supermakterna under Kalla kriget, men lutade sig mot Sovjetunionen. De senare tid har dock Kinas ökade ekonomiska makt och militära modernisering fått Indien att söka en allt närmare relation till USA. Indien och Kina utkämpade ett kort krig 1962 och länderna har ännu inte nått ett slutgiltigt avtal om gränsdragningen. Kinas nära relation till Pakistan är en annan, minst lika viktig, källa till misstänksamhet. Icke desto mindre karaktäriseras rivaliteten mellan de båda asiatiska jättarna av politisk försiktighet och ekonomiskt samarbete. Båda vill undvika en militär konfrontation då de är beroende av stabilitet och handel för att kunna ge sina enorma befolkningar en ekonomisk utveckling.

De manskapsintensiva indiska väpnade styrkorna genomgår också en moderniseringsprocess. De senaste åren har flottan tagit tre moderna, inhemskt producerade, Kolkataklass-jagare i aktiv tjänst tillsammans med tre moderna fregatter ur Shivalik-klassen och det renoverade hangarfartyget *Vikramaditya*. Den indiska armén använder till stor del stridsvagnar och stridsfordon av ryskt ursprung. Flygvapnet har ett stort antal flygplan i aktivt bruk, de flesta är importerade från olika länder men somliga, så som HAL Tejas, är inhemskt producerade.

Även om Japans försvarsutgifter i det närmaste har stått still de senaste tio åren har önationen ändrat flera delar av sin säkerhetspolitik. Som för flera andra länder i regionen har dessa förändringar till stora delar drivits av Kinas växande militära upprustning. Japan

oroas också av Nordkoreas aggressiva agerande och kärnvapenutveckling. Dessa policyförändringar inkluderar borttagandet av ett konstitutionellt förbud mot kollektivt försvar, lättnad av regler gällande export av teknologi, ökat icke-kombattant-stöd till andra nationer och utökat åtagande inom FN:s fredsbevarande styrkor.[33] Medan dessa förändringar har ökat Självförsvarsstyrkornas mandat förblir Japans bilaterala allians med USA hörnpelaren i landets säkerhetspolitik.[34]

För Sydkorea utgör Nordkorea fortfarande det mest betydande säkerhetshotet. Grannlandet i norr har en stor arsenal av konventionella missiler och utvecklar sin nukleära arsenal i stadig takt. Sydkoreas allians med USA utgör kärnan i landets säkerhetspolitik, men landet är också ekonomisk beroende av sin handel med Kina.[35] Sydkorea har dock ett historiskt spänt förhållande till Japan, USA:s andra stora allierade i nordöstra Asien. Den territoriella dispyten över Dokdo/Takeshima-öarna förblir ouppklarad.[36] Sydkorea söker för närvarande att modernisera sina väpnade styrkor, vilka redan har ett enormt teknologiskt övertag gentemot Nordkorea. En anledning till denna modernisering är demografisk; en åldrande befolkning har medfört ett ökat behov av att minska mängden personal.

Ostasien är ekonomiskt integrerat men har få och svaga transnationella säkerhetsorganisationer. Bortsett från ASEAN finns det inga egentliga säkerhetssamarbeten i regionen.[37] *Shanghai Cooperation Organisation* (SCO), i vilken Kina och Ryssland utgör kärnan, har stundtals lyfts fram som en motvikt till Nato. Men även om gemensam säkerhet är ett av organisationens huvudsyften och militär samövning har skett vid upprepade tillfällen har SCO inget uttalat krav på kollektivt försvar och dess medlemmar samordnar inte sina säkerhetspolitiska prioriteringar.[38]

Asiens försvarsindustri

Kinas försvarsindustri har moderniserats i takt med de ökade kraven från PLA. Även om landet fortfarande förlitar sig på Ryssland för ett antal system och komponenter har Kina gjort stora framsteg i att utveckla sin inhemska försvarsindustri. Detta inkluderar integration av avancerad utländsk och civil teknologi. Kina försöker också att reformera styrningen av de statsägda försvarsföretagen för att göra dessa mer flexibla och konkurrenskraftiga.[39] På senare tid har Kina även nått vissa framgångar på den internationella vapenmarknaden och är idag den tredje största exportören av militär materiel.[40]

Indien har också ambitiösa planer på att modernisera sitt försvar. Som en konsekvens av de historiska banden till Sovjetunionen är merparten av Indiens militära utrustning av sovjetiskt eller ryskt ursprung. Men på senare tid har Indien sökt diversifiera sin arsenal, vilket gjort landet till världens för närvarande största importör av försvarsmateriel.[41] Indien försöker också att stärka den egna försvarsindustrin och har ambitiösa planer för att attrahera utländskt kapital och investeringar genom att reformera byråkratin och stödja högteknologisk produktion.[42] Den inhemska försvarsindustrin har producerat ett stort antal ytstridsfartyg liksom serier av stridsvagnar och stridsflyg. Förseningen av det inhemska stridsflygplanet HAL Tejas ledde till anskaffningen av franska Rafale, men till följd av oenighet mellan leverantören och beställaren, levererades endast 36 av de ursprungligt tänkta 126. I en ny indisk upphandling av stridsflygplan konkurrerar svenska JAS 39 Gripen NG mot amerikanska F-16 Fighting Falcon.

Japan har en avancerad försvarsindustri som domineras av stora industrikonglomerat, så kallade *keiretsu*. Japanska försvarsföretag producerar moderna stridsvagnar, ytstridsfar-

tyg, ubåtar och komponenter till stridsflygplan. Industrin har historiskt varit begränsad till de japanska Självförsvarsstyrkorna, men i och med att restriktioner för militär teknologiöverföring har lättats så finns en större potential till exportkontrakt.

Sydkorea strävar också efter att modernisera sina väpnade styrkor. I likhet med Japan domineras Sydkoreas försvarsindustri av konglomerat, så kallade *chaebol*. Även om vissa system och flera komponenter fortfarande importeras har den sydkoreanska industrin blivit alltmer avancerad och självförsörjande det senaste årtiondet.[43] Den inhemskt producerade stridsvagn K-2 är jämförbar eller till och med mer avancerad än sina västerländska motsvarigheter. Sydkoreanska varvsindustri producerar också moderna jagare, fregatter, ubåtar och hangarfartyg för helikoptrar.

Asiens ekonomiska förutsättningar

Asien, framförallt Ostasien och i synnerhet Kina, har upplevt anmärkningsvärda tillväxtsiffror de senaste decennierna. Då mycket av regionens export har sin slutdestination i väst har östra Asien kämpat med att upprätthålla hög tillväxt efter finanskrisen 2008 och den efterföljande skuldkrisen i Europa. Men den senaste tidens nedkylda tillväxt beror även på faktorer inom regionen.

Kinas sjunkande tillväxttakt, från tvåsiffrig till runt 6,5 procent, har såväl cykliska som strukturella orsaker. Strukturellt lägre tillväxt är till del naturlig då en ekonomi mognar, men Kina står också inför en rad problem med ombalanseringen av sin ekonomi. Den investerings- och exportledda ekonomin har fått slut på ånga och inhemsk konsumtion har ännu inte lyckats ersätta de gamla tillväxtmotorerna.[44] Den lägre tillväxten är också en följd utav de höga skuldnivåerna som ådrogs genom det stimulanspaket på USD 586 miljarder som lanserades efter finanskrisen 2008. Även om centralregeringens finanser är i relativt gott skick så har lokala myndigheter och företag nått skuldnivåer som är problematiskt höga. Detta kan i sin tur ha långsiktiga effekter på Kinas förmåga att upprätthålla en hög nivå av ökade försvarsutgifter. Ett annat långsiktigt problem för Kina är landets åldrande befolkning, en process som till följd av ettbarnspolitiken går snabbare i Kina än i många andra länder. Detta är inget allvarligt problem idag, men kan skapa ekonomiska utmaningar vid mitten av århundradet.

Indien har återhämtat sig bra efter finanskrisen och 2016 växte landets ekonomi med 7,1 procent, vilket gjorde landet till den snabbast växande större ekonomin i världen. De senaste decennierna har den indiska servicesektorn lett landets tillväxt, medan tillverkningssektorns framsteg har varit mer blygsamma. Den nuvarande regeringen under premiärminister Narendra Modi har som mål att förändra detta genom sin ”Make in India”-kampanj, som uppmuntrar utländska företag att investera i landets tillverkningsindustri.[45] Det indiska parlamentet godkände nyligen en enhetlig varu- och tjänsteskatt, som potentiellt kan gynna den ekonomiska tillväxten ytterligare. Snabb tillväxt kommer att hjälpa Indiens väpnade styrkor att genomföra sina moderniseringsplaner.

Indiens ekonomi är dock fortfarande en femtedel av Kinas och dess militära utgifter en fjärdedel. Det kommer att krävas en lång period av ihållande högre tillväxt för att maktförhållandet mellan de bägge länderna ska ändras. Däremot har Indien goda demografiska förutsättningar. Landets arbetsföra befolkning kommer att nå ett maximum det kommande årtiondet och under tidigt 2020-tal kommer Indiens befolkning att överstiga Kinas. Detta kan ge landet en demografisk fördel, men utgör också utmaningar. Indien behöver finna produktiv sysselsättning till

hundratals miljoner anställda samt de tiotals miljoner som kommer att nå arbetsför ålder under de närmaste åren.

Japan har upplevt en långsam och tidvis även stagnerande ekonomisk tillväxt sedan tidigt 1990-tal. Den nuvarande regeringen under premiärminister Shinzo Abe har lanserat ett antal reformer för att tackla Japans problem. Penning- och finanspolitisk stimulans tillsammans med strukturella reformer skulle avhjälpa deflation och få igång japansk ekonomi. Resultaten från reformerna har hittills varit blandade. Monetär expansion och finanspolitisk stimulans försvagade yenen och hjälpte den japanska exportsektorn, men en ökning av mervärdesskatten som var nödvändig för att få ner statsskulden, har haft en negativ inverkan på ekonomin. Även om den nuvarande administrationen har lagt större vikt vid nationell säkerhet, begränsar låg tillväxt och hög statsskuld Japans militärutgifter. Landet står dessutom inför demografiska problem, med en krympande befolkning som fortsätter att åldras.[46] Konsekvenser för rekryteringsbasen till de nästa 250 000 man starka Självförsvarsstyrkorna är sannolikt begränsade, men befolkningsutvecklingen utgör en stor utmaning för den japanska ekonomin.

Sydkorea drabbades hårt av finanskrisen 2008, men landet återhämtade sig fort genom finanspolitisk stimulans och ökad inhemsk efterfrågan. Exportsektorn har också återhämtat sig. I takt med att den sydkoreanska ekonomin har mognat växer den långsammare idag än under sin snabbaste utvecklingsperiod under 1980-talet. Fortsatt tillväxt och en avancerad civil industri kommer att hjälpa Sydkorea att behålla sitt teknologiska övertag över Nordkorea. Däremot utgör befolkningsutvecklingen ett problem. De närmaste decennierna kommer Sydkorea att befinna sig i en liknande demografisk situation som Japan befinner sig i idag.

Mellanöstern och Nordafrika

Den volatila säkerhetssituationen i Mellanöstern och Nordafrika (MENA) gör att dataläget i regionen är problematiskt. Bland annat saknas data för en rad länder, som Syrien och Libyen. Givet de tillgängliga siffrorna har dock Saudiarabien de högsta försvarsutgifterna i Mellanöstern, med stor marginal.[47] Därefter följer Förenade Arabemiraten (UAE), Israel, Turkiet och Iran. Algeriet har Nordafrikas högsta försvarsutgifter och har ökat denna siffra kraftigt det senaste årtiondet. Saudiarabien och UAE har också ökat sina försvarsutgifter dramatiskt medan ökningarna i Israel och Turkiet är mer blygsamma. Iran, rival till såväl Saudiarabien som Israel, har däremot minskat sina försvarsutgifter något under perioden. Även Irak har ökat sina försvarsutgifter kraftigt det senaste årtiondet, vilket inte är förvånande då det krigshärjade landet har varit tvunget att återuppbygga sina väpnade styrkor och utkämpar ett krig mot Daesh.

MENA:s regionala säkerhet

Mellanöstern har plågats av konflikter under lång tid. Jihadistisk terrorism, etniska spänningar, auktoritära regeringar samt stormaktsrivalitet existerade långt innan den USA-ledda invasionen av Irak 2003, Natos intervention i Libyen 2011 och det pågående inbördeskriget i Syrien. Icke desto mindre skapade det maktvakuum som brutala diktatorer såsom Saddam Hussein och Muammar Gaddafi lämnade efter sig utrymme för jihadistiska terrororganisationer att växa. Den splittrade irakiska staten blev ett centrum för terroristaktiviteter. Shiitisk dominans inom den federala regeringen ökade förbittringen bland Iraks sunnimuslimer, en förbittring som utnyttjades av terrororganisationer som al-Qaeda i Irak och senare Daesh. Samtidigt etablerade sig Daesh i Syrien då regimen

Land	Miljarder USD 2016	(%) av BNP 2016	Förändring 2007–16 (%)	Gånger Sverige 2016	(%) av Östersjö-regionen 2016
Ryssland	69	5,3	+86,6	13	49,7
Tyskland	41	1,2	+6,8	7,7	29,5
Polen	9,3	2,0	+29,0	1,8	6,7
Norge	6,0	1,6	+20,7	1,1	4,3
Sverige	5,3	1,0	-3,2	1,0	3,8
Danmark	3,5	1,2	-10,1	0,7	2,5
Finland	3,2	1,4	+15,8	0,6	2,3
Litauen	0,6	1,5	+40,0	0,1	0,5
Estland	0,5	2,1	+8,4	0,09	0,4
Lettland	0,4	1,5	-18,2	0,08	0,3

Tabell 5: MENA:s fem högsta försvarsutgifter, 2016.[48]

under Bashar al-Assad tappade kontroll över stora delar av landet. På senare tid har dock Daesh pressats tillbaka av den irakisk-amerikanska koalitionen i Irak och den av Ryssland stödda Assadregimen i Syrien. Ifall denna utveckling fortsätter så kommer Daesh som statsbildning sannolikt att falla samman inom kort och övergå till att bli en mer traditionell statslös terrororganisation.

Medan den arabiska våren gav kortvarigt hopp om demokratisk utveckling i Mellanöstern, kidnappades processen snart av jihadister och andra icke-demokratiska krafter. Egypten återgick till militärt styre 2013, medan Jemen, Libyen och Syrien har fallit ner i inbördeskrig och kaos. Samtidigt är Israel-Palestina-konflikten lika närvarande som någonsin tidigare och har inverkan på det större säkerhetsläget i regionen.

Saudiarabien har ökat sina försvarsutgifter med 71,1 procent under förra årtiondet. Interna säkerhetshot är inte tillräckliga för att utmana den saudiska monarkin och det är osannolikt att den pågående rivaliteten med Iran ska övergå i öppet krig.[50] Istället utkämpar de båda stormakterna en strid genom ombud. Förutom i Irak och Syrien så sker detta genom den pågående interventionen av Saudiarabien och UAE mot Huthirebellerna i Jemen, som stöds av Iran.[51] Den saudiska monarkin är en av USA:s närmaste allierade i regionen. Men USA:s tillbakadragande från Irak och ombalansering till östra Asien skapar osäkerhet kring vilket militärt stöd Gulfstaterna kan räkna med i framtiden. Detta kan ha bidragit till den saudiska ökningen av försvarsutgifter.

Sedan dess grundläggande har Israel byggt en stark och kapabel militär stödd av en avancerad inhemsk försvarsindustri och finansiellt stöd från USA. Genom historien har landet utkämpat en rad framgångsrika krig mot sina arabiska grannländer. Det senaste årtiondet utgör endast Iran och dess allierade ett seriöst externt hot mot Israel.[52] Internt är den palestinska konflikten ständigt närvarande och förblir olöst efter det att fredssamtalen 2013–14 avbröts. Israel fortsätter att besvara terroristattacker med militär styrka. Under sommaren 2014 utkämpade Israel och Hamas en kort men blodig konflikt, centrerat runt Gaza.

Turkiet är Natomedlem och en traditionellt viktig amerikansk allierad i Mellanöstern.

Under decennierna efter det Kalla kriget har landets huvudsakliga bekymmer varit interna säkerhetsproblem, framförallt kurdiska separatister i öst. Efter sammanbrottet av vapenstilleståndet 2012 har Turkiet anfallit kurdiska styrkor vid upprepade tillfällen. Turkiet har varit en måltavla för ett antal terrorattacker de senaste åren. Kurderna har pekats ut som ansvariga för vissa, Daesh för andra. Ett annat internt säkerhetshot har länge kommit från landets egna väpnade styrkor. Turkiet har en lång historia av militärkupper. Det senaste försöket i juli 2016 misslyckades, då den saknade stöd från merparten av de väpnade styrkorna och brast i samordning. Det hårdföra svaret från president Recep Tayyip Erdogan har ökat spänningarna med framförallt EU, som har vädjat om återhållsamhet. Den misslyckade kuppen kommer att skada prestigen hos de väpnade styrkorna och den efterföljande utrensningen av höga officerare kommer sannolikt att påverka landets militära förmåga under en tid framöver.

Givet dessa pågående konflikter och komplexiteten av överlappande religiösa, etniska och nationella intressen är det ingen överraskning att det existerar få säkerhetssamarbeten i Mellanöstern eller Nordafrika. Saudiarabien, Egypten och Israel har historiskt förlitat sig på sina respektive bilaterala relationer med USA, Turkiet på sitt Natomedlemskap, medan Libyen under Gaddafi inriktade sig på den Afrikanska unionen. Även mellan arabstater är bilden av säkerhetssamarbeten splittrad. Det mest framträdande regionala säkerhetssamarbetet är *Gulf Cooperation Council* som skapades under 1980-taket för att stödja kulturell, ekonomisk och säkerhetspolitiskt samarbete mellan Gulfmonarkierna.[53] Organisationens säkerhetsfokus var ursprungligen intern säkerhet, men samtliga medlemmar, förutom Oman, stödjer den Saudi-ledda interventionen i Jemen.[54]

MENA:s försvarsindustri

Saudiarabien har viss inhemsk försvarsindustri, med kapacitet att producera handeldvapen och komponenter. Men landet förlitar sig på vapenimport för majoriteten av sin militära materiel och är världens näst största importör av större vapensystem. Dess huvudsakliga leverantörer är USA och Storbritannien.[55] Även UAE strävar efter att bygga upp en inhemsk försvarsindustri, men har hittills importerat den mesta av sin materiel från Frankrike och USA.

Israel har en teknologiskt avancerad försvarsindustri, som under lång tid har bidragit till landets militära övertag gentemot sina grannländer.[56] Israeliska försvarsföretag producerar en stor variation av vapen, från handeldvapen som Uzi automatkarbiner, till Barak-missiler och UAVer till Merkavastridsvagnar.

Turkiet har historiskt förlitat sig på Väst, mestadels USA, för försvarsmateriel. Sedan mitten av 1980-talet har landet dock strävat efter att bygga en kapabel inhemsk försvarsindustri. Den turkiska försvarsindustrin producerar numera ett brett sortiment av vapen, antingen inhemskt eller i samarbete med andra länder. Turkiet deltar i F-35-programmet och utvecklar sina egna stridsvagnar, UAVer och korvetter.[57]

MENA:s ekonomiska förutsättningar

Förutom de pågående konflikterna har fallande oljepriser från 2014 drabbat många av de oljeproducerande ekonomierna i Mellanöstern. Många av länderna kämpar med budgetunderskott, särskilt efter de åtaganden om ökade offentliga utgifter som gjordes i kölvattnet av den arabiska våren.

Saudiarabien drabbades hårt av de fallande oljepriserna, orsakade av fallande efterfrågan från råvaruimportörer, främst Kina, samt

det ökade utbudet av amerikansk skifferolja. För närvarande är budgetunderskottet runt 5 procent av BNP och Saudiarabien har varit tvunget att använda delar av sin valutareserv för att kunna upprätthålla offentliga utgifter.[58] UAE står inför liknande utmaningar beträffande oljepriset. Även om emiratens ekonomi är mer diversifierad kommer majoriteten av dess intäkter från petroleumindustrin.

Israels ekonomi växer i blygsam men stadig takt. Till skillnad från de flesta andra länderna i Mellanöstern hjälps den israeliska ekonomin av lägre oljepriser. Däremot har landets export dämpats av den svagare globala efterfrågan och internationell volatilitet fortsätter att utgöra ett problem.

Turkiet har upplevt stark ekonomisk tillväxt under det senaste årtiondet. Landets ekonomi växte med genomsnittliga 6 procent mellan 2002 och 2011,[59] men tillväxten har avstannat på senaste tiden. Det finns flera externa faktorer, så som sjunkande efterfrågan från EU och kriget i grannlandet Syrien, men Turkiets ekonomi har också hämmats av en brist på reformer.[60] Turismen i landet har också drabbats av terrorattentat och kuppförsök. Det återstår att se i vilken utsträckning kuppförsöket 2016 påverkar turkisk politik och det ekonomiska klimatet.

Sveriges närområde

Efter decennier av relativt lugn har Östersjöregionen åter blivit en region för konfrontation mellan Ryssland och Väst. Rysslands aggression gentemot Georgien och Ukraina samt militära modernisering har skapat spänningar i Sveriges närområde. Som nämnts ovan har Ryssland ökat sina försvarssatsningar kraftigt sedan tidigt 2000-tal, och 2016 stod Ryssland för hälften av Östersjöregionens militära utgifter. Ryssland satsar 5,3 procent andel av sitt BNP på försvar och satsar överlägset mest bland länderna i Sveriges närområde, nästan lika mycket som alla andra sammanlagt. Under 2016 lade den ryska regeringen dock fram ett budgetförslag som skulle innebära en minskad försvarsbudget under perioden 2017–2019, följt av en successiv ökning.

Övriga länder i Sveriges närområde har haft olika utveckling av försvarsutgifterna de senaste tio åren. Tyskland har under de senaste åren uttryckt en vilja att nå 2 procent av BNP och har börjat öka sina försvarssatsningar. Det är dock en lång väg kvar och det återstår att se hur mycket av dessa högt ställda ambitioner som kan förverkligas. Tyskland bör ha goda ekonomiska förutsättningar för att lyckas, men försvarssatsningar är en känslig politisk fråga i landet.[61] Polen har sedan ett antal år valt att koppla sina försvarsutgifter till landets ekonomiska utveckling och satsar 2 procent av BNP på försvaret. Polen har uttryckt en vilja att fortsätt öka sina försvarssatsningar, men landet har haft problem med att omsätta dessa ekonomiska resurser till materielanskaffningar.[62]

Norge är det nordiska land som har ökat sina försvarsutgifter mest de senaste tio åren och planerar att fortsätta ökningarna under kommande år, trots det låga oljepriset. Prognosen för Finland och Danmark är mer osäker. Båda länderna har tills nyligen brottats med neddragningar men kommer att satsa ansenliga resurser på stora anskaffningsprojekt, ytstridsfartyg och stridsflyg för Finland och stridsflyg för Danmark.

Sverige har minskat sina försvarsutgifter något de senaste tio åren, men de största neddragningarna skedde i början av perioden för att sedan vändas i ökning. Sverige satsar lägst andel av BNP bland de nordiska länderna, dock inte mycket mindre än Danmark och Tyskland. Politiskt finns en uttalad ambition att öka försvarssatsningarna de kommande åren.

Samtliga av de tre baltiska länderna minskade kraftigt sina försvarssatsningar i spåren utav den globala finanskrisen. Sedan dess har dock Litauen och Estland ökat sina försvarsutgifter och spenderar idag mer på försvar än för tio år sedan. Lettland var lång senare med att åter öka sina försvarsutgifter och spenderade 2016 avsevärt mindre än 2007, dock satsade landet betydligt mer 2016 än föregående år så det kan inte uteslutas att även Lettland snart kan satsa mer på försvar än innan finanskrisen. Samtlig tre länder satsar en relativt stor andel av sitt BNP på försvar, men deras satsningar är samtidigt så små att de endast utgör 8 till 10 procent av Sveriges.

Merparten av länderna runt Östersjön har ökat sina försvarsutgifter, men vad dessa ökningar beror på är omöjligt att diskutera enbart utgående ifrån siffrorna i Tabell 6. För att kunna göra en sådan analys behöver man studera utvecklingen över tid och även ta hänsyn till de olika faktorer som kan påverkar försvarsutgifterna. I FOI:s rapport *Defence Economic Outlook 2016* undersöktes ifall försvarsutgifterna bland Östersjöländerna under perioden 2006–2015 drevs av ekonomisk tillväxt, befolkningstillväxt, förändrade ryska försvarsutgifter, förändrade försvarsutgifter bland de övriga Östersjöländerna eller förändrade amerikanska försvarsutgifter.[64]

Rapporten fann inget statistiskt säkerställt samband mellan nivån på ryska försvarsutgifter och nivån på andra Östersjöländers försvarsutgifter. Däremot, upptäcktes ett statistiskt signifikant samband mellan Rysslands försvarsutgifter som andel av BNP och övriga länders försvarsutgifter samt en ökad förändringstakt av ryska försvarsutgifter och övriga länders försvarsutgifter. Författarna tolkar detta som att det finns ett samband mellan Rysslands prioritering av försvar och de övriga Östersjöländernas försvarssatsningar. Man fann också att de övriga länderna reagerar med en viss fördröjning i förhållande till Rysslands upptrappning, en ökning av ryska försvarsutgifter som andel av BNP ett år hade ett samband med ökningar av övriga länders försvarsutgifter nästa år. Det finns alltså vissa indikationer på att ryska prioriteringar av försvaret är en drivkraft för övriga länders försvarsutgifter, tillsammans med faktorer som ekonomisk och demografisk utveckling.

Konsekvenser för Sverige

Sverige har i genomsnitt minskat sina försvarsutgifter de senaste tio åren, både i absoluta termer och som andel av BNP. Av de nordiska länderna satsar Sverige minst på försvar som andel av BNP. Men sedan fyra år tillbaka har Sveriges försvarsutgifter sakta men säkert ökat igen.[65] Att många andra EU-medlemmar, tillsammans med Sverige,

Land	Miljarder USD 2016	(%) av BNP 2016	Förändring 2007–16 (%)	Gånger Sverige 2016	(%) av MENA 2016
Saudiarabien49	87	13,5	+71,1	12	46,6
UAE	24	5,7	+122,6	4,5	12,2
Israel	18	5,8	+18,6	3,4	9,6
Turkiet	15	2,0	+9,7	2,8	7,9
Iran	12	3,0	-7,3	2,4	6,8

Tabell 6: Närområdets försvarsutgifter, 2016.[63]

nu väljer att öka sina försvarsutgifter kan på sikt bidra till viss ökad säkerhet i närområdet. Men en sådan utveckling kan givetvis tolkas på ett annat sätt från rysk horisont. Samtidigt kan det ta flera år innan ökade resurser leder till motsvarade ökningar i förmåga.

Ryssland påbörjade sin militära återuppbyggnad långt tidigare än andra länder i Europa och är avsevärt starkare än något annat land i närområdet. Det är svårt att förutse konsekvenserna av Rysslands aviserade neddragningar som diskuteras ovan. Ifall dessa blir kortvariga blir effekten på den ryska försvarsförmågan troligtvis begränsad. Men ifall det låga oljepriset blir bestående måste Ryssland även de kommande tio åren prioritera försvar framför andra utgiftsområden för att återigen kunna öka sina försvarsutgifter eller fortsätta sina neddragningar och det skulle få konsekvenser. På längre sikt står Ryssland inför utmaningen att diversifiera sin ekonomi bort från olja och gas. Detta långsiktiga läge försvåras ytterligare till följd av landets demografiska utmaningar med en åldrande befolkning. Samtidigt har Ryssland visat att de kan driva igenom sin vilja regionalt och globalt, trots att landets försvarsbudget endast är en bråkdel av USA:s och Natos. Detta faktum kommer även i fortsättningen att ha stor inverkan på Sveriges och närområdets säkerhet.

Mellan 2007 och 2016 har USA:s och övriga Natos gemensamma andel av världens totala försvarsutgifter sjunkit från två tredjedelar till strax över hälften. De senaste åren har flera västländer ändrat kurs och uttryckt en vilja att öka sina försvarsutgifter, däribland USA, Storbritannien, Tyskland och Japan. Detta medför att nästa årtionde kan uppvisa ett något annorlunda mönster än föregående. På längre sikt är det dock troligt att tillväxtekonomier som Kina och Indien kommer att fortsätta att öka sin andel av världens totala försvarsutgifter. Givet att Kinas ekonomi fortsätter att växa i nuvarande takt kommer landet om tio år att närma sig USA i ekonomisk storlek, vilket kommer att göra det svårare för USA att behålla sitt nästan tredubbla övertag avseende försvarsutgifter. För Kina och Indien har försvarsutgifterna som andelen av BNP varit relativt konstant då deras ökade försvarssatsningar har motsvarats av ekonomisk tillväxt. Ryssland och Saudiarabien däremot har ökat sina försvarsutgifter snabbare än ländernas ekonomier har växt. Deras försvarsutgifter som andel av BNP är följaktligen långt över andra stormakters. Det senaste årtiondets låga oljepriset har utgjort en stor belastning för båda länders statsbudgetar då deras ekonomier är starkt beroende av inkomsterna från oljeexport. Oljepriset kommer att påverka dessa länders ekonomier även under det kommande årtiondet.

Det globala säkerhetsläget har förändrats de senaste tio åren och fortsätter att förändras snabbt. Den globala tillväxten är för tillfället relativt stabil, men ett antal frågetecken kvarstår. En expansiv finanspolitik i USA kan åtminstone vara kortsiktigt positiv för världsekonomin, men långsiktigt riskabel. Ökad protektionism från flera Västländer utgör ett potentiellt hot mot global handel och kan få stora konsekvenser för ett litet exportberoende land som Sverige.

Författaren är försvarsekonom och tjänstgör vid FOI.

Noter

1. Olsson, Per och Bäckström, Peter: *Defence Economic Outlook 2016: Global Outlook with a Focus on the Baltic Sea*, FOI-R--4315--SE, 2016.
2. All data är hämtad från SIPRI: *Military expenditure database*, 2017. Siffrorna i samtliga kolumnerna, utom den tredje ”Förändring 2007–2016”, anges i löpande priser. Detta innebär att siffrorna inte är justerade för inflation eller växelkursförändringar gentemot USD, de ger dock korrekta värden för enstaka år. ”Förändringar 2007–2016” anges i fasta priser (2015), där hänsyn tas till inflation och växelkursförändringar, vilket skapar jämförbarhet över tid. För det fåtalet länder där värden saknas används det sist kända året.
3. Då SIPRI:s siffror (*Military expenditure database*, SIPRI, 2017) för Saudiarabien 2016 redovisades genom officiell saudisk statistik och därmed avvek från SIPRI:s vedertagna estimeringsmetod redovisas Saudiarabiens försvarsutgifter för 2015 i denna artikel. Detta påverkar samtliga siffror för Saudiarabien samt uträkningar för ”(%) av världen 2016”, om endast marginellt.
4. *Military expenditure database*, SIPRI, 2017.
5. Marrone, Alessandro; De France, Olivier och Fattibene, Daniele (red): *Defence Budgets and Cooperation in Europe: Developments, Trends and Drivers*, EDA 2016, s 37.
6. Malmlöf, Tomas; Roffey, Roger och Vendil Pallin, Carolina: ”Försvarsindustri och materielupphandling” i Persson, Gudrun (red): *Rysk militär förmåga i ett tioårsperspektiv – 2016*, FOI-R--4367--SE, 2016, s 152.
7. ”Chapter Four: Europe”, *The Military Balance 2016*, International Institute for Strategic Studies, IISS, 2016, s 63.
8. Forsström, Anna; Sundberg, Anna och Winnerstig, Mike: *Europas säkerhet och försvar i en ny tid*, FOI-R--3647--SE, 2013, s 28-29.
9. Op cit, Marrone, Alessandro m fl, se not 5, s 17.
10. ”Chapter Four: Europe”, op cit, *The Military Balance 2016,* se not 7, s 63.
11. Under perioden 2011–2015. Perlo-Freeman, Sam; Wezeman, Pieter D och Wezeman, Siemon W: *SIPRI Fact Sheet: Trends in International Arms Transfers, 2015*, 2016, s 2.
12. Op cit, Forsström, Anna m fl, se not 8, s 30-31.
13. Ibid, s 37.
14. Bäckström, Peter och Olsson, Per: *Försvarsekonomi i fokus: Tyskland*, 2016, FOI Memo 5610.
15. Op cit, Malmlöf, Tomas m fl, se not 6, s 152.
16. Op cit, Marrone, Alessandro m fl, se not 5, s 23-24.
17. Oxenstierna, Susanne och Olsson, Per: *The Economic Sanctions Against Russia: Impact and Prospects of Success*. FOI-R--4097--SE, 2015.
18. Oxenstierna, Susanne: *The Russian Economy: Can Growth be Restored within the Economic System?*, FOI-R--3876--SE, 2014, s 15-18.
19. Oxenstierna, Susanne: ”Rysslands försvarsutgifter” i op cit, Persson, Gudrun (red), se not 6, s 133.
20. Ibid, s 134.
21. Op cit, *Military expenditure database*, se not 4.
22. Rossbach, Niklas H: *Amerikanska prioriteringar i Fjärran Östern: USA:s säkerhetspolitik och allianser i Asien och Stillahavsområdet*, FOI-R--4091--SE, 2015, s 61.
23. Ibid, s 43-44.
24. ”Chapter Eight: Latin America and the Caribbean”, op cit, *The Military Balance 2016,* se not 7, s 369.
25. Under perioden 2011-15. Op cit, Perlo-Freeman, Sam m fl, se not 11, s 2.
26. ”Chapter Three: North America”, op cit, *The Military Balance 2016,* se not 7, s 28.
27. *Arms Transfer Database,* SIPRI, 2016.
28. Gripen NG är planerade att levereras 2019-24; fyra ubåtar i Scorpene-klassen från 2018 enligt ”Chapter Eight: Latin America and the Caribbean”, op cit, *The Military Balance 2016,* se not 7, s 371-372.
29. Ibid, s 369-371.
30. Op cit, *Military expenditure database*, se not 4.
31. Rydqvist, John; Holmquist, Erika; Neretnieks, Karlis och Bergstrand, Bengt-Göran: *Västra Stilla havet: Säkerhetspolitiska trender på tio års sikt*, FOI-R--3907--SE, 2014, s 30.
32. Ibid, s 47-48. För mer kring det militära tänkandet i Kina samt militärt tänkande i USA

och Ryssland, se Dalsjö, Robert; Korkmaz, Kaan och Persson, Gudrun: *Örnen, Björnen och Draken: Militärt tänkande i tre stormakter*. FOI-R--4103--SE, 2015.
33. ”Chapter Six: Asia”, op cit, *The Military Balance 2016,* se not 7, s 229-230.
34. Op cit, Rydqvist, John m fl, se not 31, s 49.
35. Korkmaz, Kaan och Rydqvist, John: *The Republic of Korea: A Defence and Security Primer*. FOI-R--3427--SE, 2012, s 44-46.
36. Op cit, Rydqvist, John m fl, se not 31, s 35-38.
37. Ibid, s 27-29.
38. Dessa generella observationer har inte förändrats sedan rapporten av Oldberg, Ingmar: *The Shanghai Cooperation Organisation: Powerhouse or Paper Tiger*, FOI-R--2301--SE, 2007.
39. ”Chapter Six: Asia”, op cit, *The Military Balance 2016,* se not 7, s 226-227.
40. Under perioden 2011-15. Op cit, Perlo-Freeman, Sam m fl, se not 11, s 1-2.
41. Under perioden 2011-15. Ibid, s 4.
42. Bergenwall, Samuel: *Indiens växande ekonomiska och strategiska betydelse*, FOI Memo 5339, 2015.
43. Op cit, Korkmaz, Kaan och Rydqvist, John, se not 35, s 51-53, 70-73.
44. Detta är inte förvånande, då konsumtion till stor del är beroende av löner från bygg- och tillverkningssektorerna.
45. Op cit, Bergenwall, Samuel, se not 42.
46. Op cit, Rydqvist, John m fl, se not 31, s 11.
47. Då Saudiarabiens försvarsutgifter för 2016 redovisades genom officiella siffror och därmed avvek från SIPRI:s vedertagna metod redovisas Saudiarabiens försvarsutgifter för 2015 i denna artikel. För UAE användes siffror för de senaste kända året, 2014.
48. Op cit, *Military expenditure database*, se not 4.
49. Då SIPRI:s siffror (op cit, *Military expenditure database*, se not 4) för Saudiarabien 2016 redovisades genom officiell saudisk statistik och därmed avvek från SIPRI:s vedertagna estimeringsmetod redovisas Saudiarabiens försvarsutgifter för 2015 i denna artikel. Detta påverkar samtliga siffror för Saudiarabien samt uträkningar för ”(%) av MENA 2016”.
50. Hassan-Yari, Houchang: ”Middle East Warfighting Capabilities in 2025” i Holmquist, Erika och Rydqvist, John (red): *The Future of Regional Security in the Middle East: Expert Perspectives on Coming Developments*, FOI-R--4251--SE, 2016, s 104-105.
51. ”Chapter Seven: Middle East and North Africa”, op cit, *The Military Balance 2016,* se not 7, s 307-308, 314.
52. Op cit, Hassan-Yari, Houchang, se not 50, s 103-104.
53. De sex medlemmarna av *Gulf Cooperation Council* är Saudiarabien, Förenade Arabemiraten, Oman, Bahrain, Kuwait and Qatar.
54. ”Chapter Seven: Middle East and North Africa”, op cit, *The Military Balance 2016,* se not 7, s 314-315.
55. Under perioden 2011-15. Op cit, Perlo-Freeman, Sam m fl, se not 11, s 4.
56. Op cit, Hassan-Yari, Houchang, se not 50, s 103.
57. Korkmaz, Kaan: *Försvarspolitik och försvarsmodernisering i Turkiet*, FOI Memo 4993, 2014, s 4-5.
58. ”Chapter Seven: Middle East and North Africa”, op cit, *The Military Balance 2016,* se not 7, s 316.
59. Op cit, Korkmaz, Kaan, se not 57, s 4-5.
60. *Overview: Turkey*, The World Bank, 2016-04-07, *http://www.worldbank.org/en/country/turkey/overview*. (2016-08-15)
61. Op cit, Bäckström, Peter och Olsson, Per, se not 14.
62. Hagström Frisell, Eva och Sundberg, Anna: *Polen – en nyckel i försvaret av NATO:s östra flank*, FOI-R--4310--SE, 2016.
63. Op cit, *Military expenditure database*, se not 4.
64. Op cit, Olsson, Per och Bäckström, Peter, se not 1.
65. Op cit, *Military expenditure database*, se not 4.